

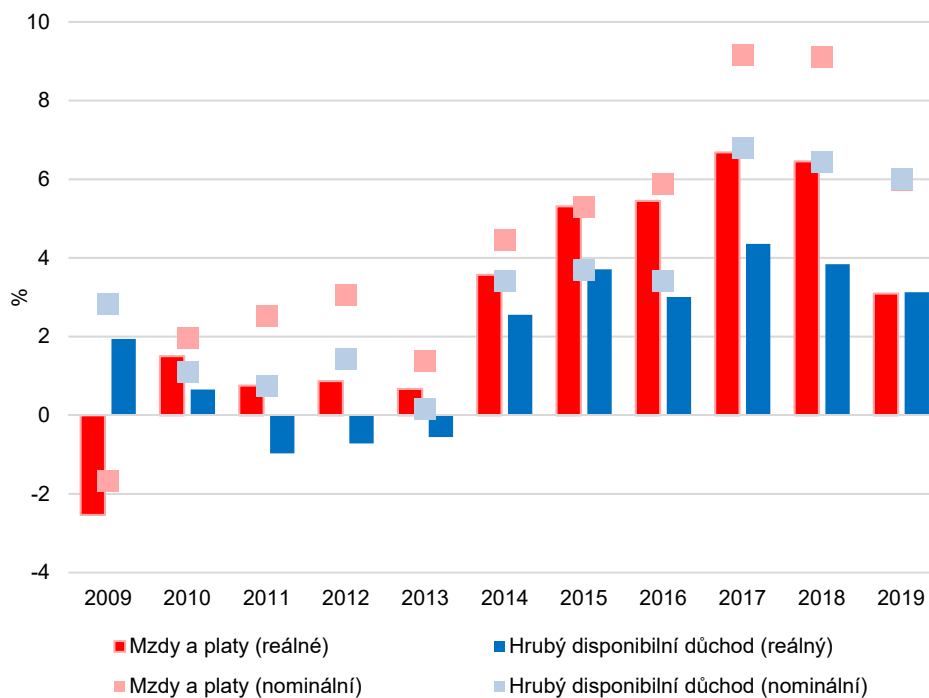
8. Domácnosti

8.1 Příjmy domácností

Hrubý disponibilní důchod domácností nadále silně rostl. Výrazně posílil objem naturálních sociálních transferů.

Hrubý disponibilní důchod domácností v roce 2019 dosáhl 3 008,6 mld. korun a meziročně se zvýšil o 170,4 mld.¹ V posledních třech letech se reálný a nominální růst příjmů domácností výrazněji rozcházel a loňské posílení cenového růstu tento trend dále prohloubilo. Reálný přírůstek HDD v roce 2019 činil 3,1 %², nejméně od roku 2016 (nominální růst činil 6,0 % a byl nejnižší za poslední tři roky, ale stále výrazně nadprůměrný). I nadále vývoj HDD nejsilněji ovlivňoval růst mezd a platů vyplacených domácnostem, ačkoli silná dynamika patrná v letech 2017 a 2018 mírně oslabila. Stále se zvyšoval také hrubý provozní přebytek a hrubý smíšený důchod. Hodnota zboží a služeb, které domácnosti obdržely ve formě naturálních sociálních transferů³, dosáhla 674,9 mld. korun. Meziročně se naturální sociální transfery navýšily o 65,7 mld. korun. Zároveň jejich podíl na hrubém upraveném disponibilním důchodu⁴ dosáhl 18,3 %, nejvíce v celé časové řadě. Tuto položku táhly vzhůru mimo jiné rostoucí mzdové náklady v odvětvích s dominancí vládního sektoru, která služby obyvatelstvu poskytují.

Graf č. 12 Hrubý disponibilní důchod a mzdy a platy (meziroční růst v %)

Zdroj: ČSÚ

Reálný růst mezd a platů výrazně zmírnil.

Většinu HDD domácností tvoří v českých podmínkách náhrady zaměstnancům. Ty loni dosáhly 2 577,9 mld. korun. Po odečtení sociálních příspěvků zaměstnavatelů celkový objem mezd a platů, které byly loni vyplaceny domácnostem, dosáhl 1 978,9 mld. korun a meziročně se zvýšil o 111,5 mld. Tvořil tedy většinu z nárůstu HDD. Nominální nárůst mezd a platů oproti letům 2017 a 2018 zvolnil a činil 6,0 %. Reálný růst mezd a platů dosáhl 3,1 %, nejméně od roku 2013. K nárůstu HDD

¹ Okolo 170 mld. se přírůstek držel i v letech 2017 a 2018. V roce 2018 byl nárůst nejvyšší, a to 171,8 mld.

² Reálný růst hrubého disponibilního důchodu i vyplacených mezd a platů byl vypočítán pomocí deflátoru výdajů na spotřebu domácností.

³ Jde o transfery od vládních institucí nebo neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD). Představují hodnotu zboží a služeb poskytnutých zejména ve formě zdravotní a sociální péče, vzdělání, bydlení.

⁴ Jde o součet hrubého disponibilního důchodu a naturálních sociálních transferů.

přispělo rovněž navýšení hrubého smíšeného důchodu⁵ o 29,5 mld. korun. Hrubý provozní přebytek⁶ narostl o 24,0 mld. korun. Poslední tři roky právě tato položka roste mimořádně vysokým tempem a jedním z důvodů jsou rapidně se zvyšující ceny imputovaného nájemného.

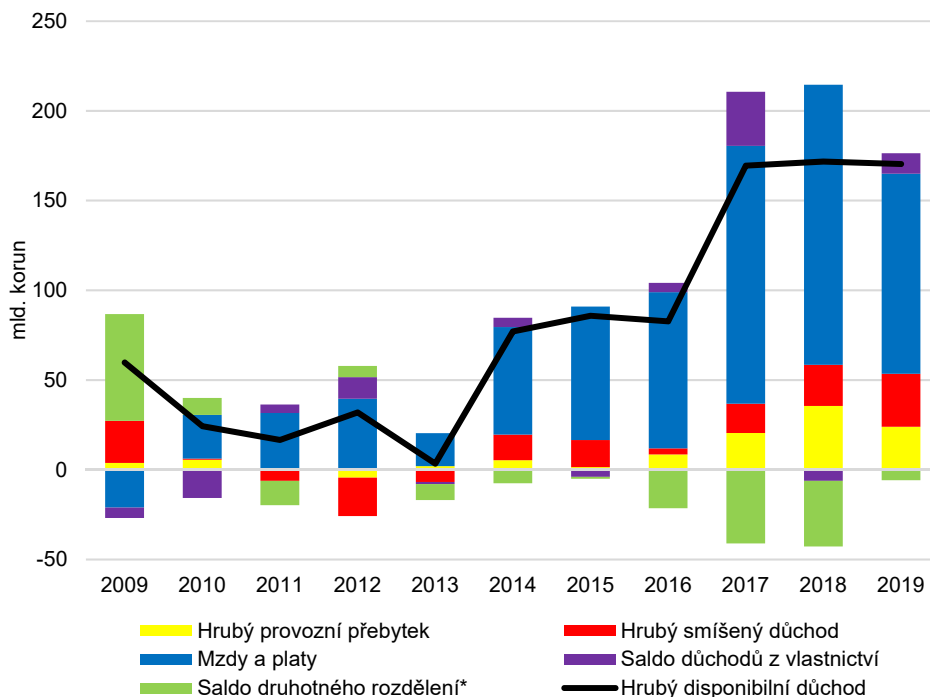
Saldo důchodů z vlastnictví rostlo.

Důchody z vlastnictví nejsou v českých podmínkách podstatným příjmem domácností⁷. V loňském roce jejich kladné saldo vzrostlo o 11,4 mld. korun. Poměrně málo se zvyšovaly přijaté úroky (+1,1 mld.), větší nárůst proběhl u rozdělovaných důchodů společností (+4,4 mld.) a dále u reinvestovaných zisků z přímých investic (+5,2 mld.). Na straně užití domácnosti vyplácejí hlavně úroky. Jejich objem se ale skokově navýšil již v roce 2018 a v loňském roce výrazněji nenarůstal.

Kladné saldo druhotného rozdělení se loni snížilo. Výrazně posílil objem sociálních dávek a příspěvků vyplacených domácnostem.

I loni pokračoval pokles salda druhotného rozdělení. To dosáhlo 24,8 mld. korun a meziročně se snížilo o 5,9 mld., což bylo nejméně od roku 2016. Důvodem bylo zejména menší navýšení objemu prostředků odvedených domácnostmi než v letech 2017 a 2018. Na straně zdrojů významně posílil růst objemu vyplacených sociálních dávek a příspěvků. Ty činily 734,5 mld. korun a meziročně se zvýšily o 49,1 mld. K posílení přispělo zejména navýšení starobních důchodů. Ostatní běžné transfery se zvýšily o 23,8 mld. korun na 304,9 mld. Oslabení silné dynamiky na straně užití se týkalo většiny položek. Domácnosti odvedly 334,8 mld. korun ve formě běžných daní z důchodů a jmění (+25,8 mld.). Odvedené sociální příspěvky domácností se zvýšily o 26,5 mld. korun⁸. Ostatní běžné transfery vzrostly také o 26,5 mld. korun.

Graf č. 13 Hrubý disponibilní důchod domácností (meziroční změna v mld. korun)

Zdroj: ČSÚ

*Po vyloučení sociálních příspěvků zaměstnavatelů

⁵ Zachycuje příjmy z podnikání drobných podnikatelů zařazených do sektorů domácností.

⁶ Zachycuje hodnotu produkce domácností pro vlastní spotřebu a rovněž imputované nájemné a poskytování služeb bydlení.

⁷ Na straně zdrojů důchody z vlastnictví loni činily 173 mld. korun. Jejich saldo tvořilo 5,1 % HDD.

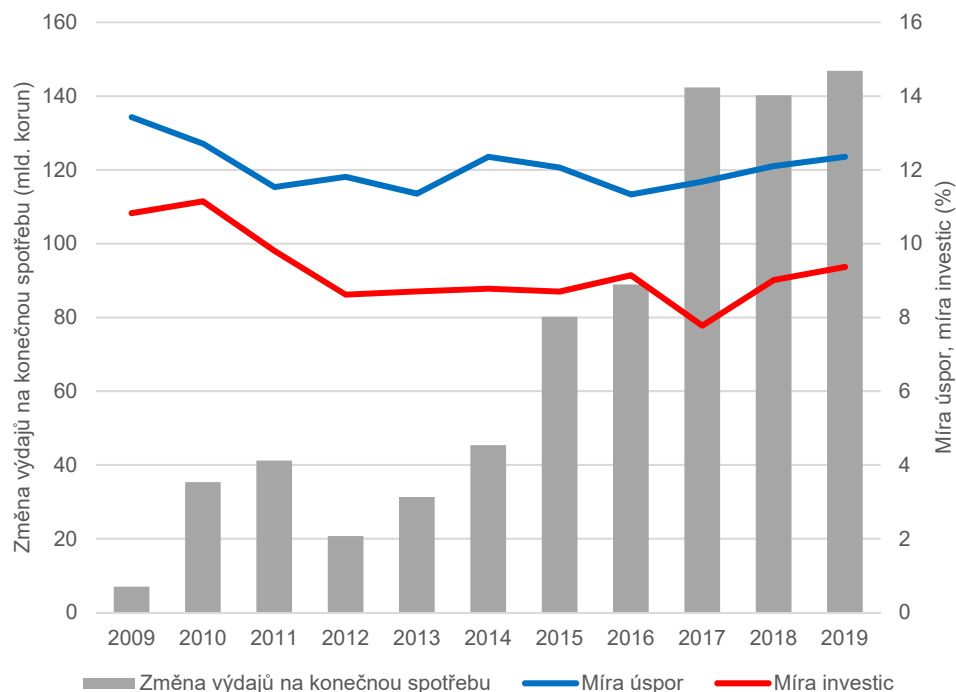
⁸ Sociální příspěvky po odečtení sociálních příspěvků zaměstnavatelů.

8.2 Výdaje domácností

Spotřeba domácností se loni reálně zvýšila o 2,9 %.

Výdaje na konečnou spotřebu domácností loni činily 2 670,3 mld. korun a meziročně se zvýšily o 146,8 mld. Pokračoval tak masivní nárůst spotřeby z let 2017 a 2018, který byl rovněž významným zdrojem celkového růstu HDP. Reálně se spotřeba loni zvýšila o 2,9 %. Pod 3% hranici růstu přitom klesla poprvé od roku 2014, vzhledem k výše uvedenému nominálnímu přírůstku šlo hlavně o vliv silného růstu cenové hladiny. Hodnota spotřeby zboží a služeb v podobě naturálních sociálních transferů dosáhla 674,9 mld. korun a zvýšila se o 65,7 mld. Hodnota netržní produkce vládních institucí a neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD) z toho tvořila 73,7 % a vzrostla o 49,0 mld., téměř stejně jako v roce 2018. Oproti předchozím letům výrazně posílil přírůstek hodnoty tržní produkce nakoupené vládními institucemi (16,7 mld. korun). Hodnota hrubých úspor domácností se loni zvýšila o 29,0 mld. korun na 376,5 mld. Míra úspor⁹ se rovněž mírně navýšila na 12,4 %.

Graf č. 14 Meziroční změna výdajů na konečnou spotřebu domácností (v mld. korun), míra úspor a míra investic (v %)

Zdroj: ČSÚ

Oslabil růst spotřeby zboží dlouhodobé spotřeby. U střednědobých statků spotřeba zrychlila.

Mírné zpomalení celkové reálné dynamiky spotřeby lze přičíst zejména redukcí reálného přírůstku spotřeby předmětů krátkodobé spotřeby^{10,11} (ze 2,7 % na 2,0 %). Mírně zpomalil také růst u statků dlouhodobé spotřeby¹² (na 4,3 %). Ty ale představují podstatně menší část spotřeby než právě netrvanlivé zboží. Naopak poměrně výrazně posílila dynamika střednědobé spotřeby (na 5,6 %). Spotřeba služeb se loni reálně zvýšila o 3,1 %, podobně jako v předchozím roce. Celkově bylo patrné určité vyrovnání tempa mezi jednotlivými složkami spotřeby. Zejména

⁹ Míra úspor domácností je definována jako podíl hrubých úspor a hrubého disponibilního důchodu se zahrnutím úpravy o čistý podíl domácností na rezervách penzijních fondů (B.8g/(B.6g+D.8)). Hrubé úspory představují část hrubého disponibilního důchodu, který nebyl spotřebován ve formě výdajů na konečnou spotřebu.

¹⁰ Údaje o spotřebě podle trvanlivosti i účelové struktury výdajů jsou v národním pojetí.

¹¹ Jedná se o potraviny, nápoje, tabák, farmaceutické výrobky, pohonné hmoty, kosmetiku apod.

¹² Obecně jsou trvanlivými statky ty, které lze používat opakovaně nebo kontinuálně po časové období jednoho roku a více. Dělí se na statky dlouhodobé spotřeby, kam se řadí mimo jiné motorová vozidla, nábytek, ledničky, pračky, hudební vybavení, počítačové vybavení či šperky, a střednědobé spotřeby, které zahrnují oblečení, obuv, potřeby v domácnosti, vybavení pro sport a knihy.

v prvních letech ekonomického oživení (2015–2016) mnohem rychleji narůstaly výdaje na statky dlouhodobé spotřeby, jejichž pořízení domácnosti v prostředí nejistého ekonomického vývoje i nižšího růstu výdělků předtím více odkládaly. V loňském roce nadále pokračovalo výrazné navyšování mezd, společně s tím ale narůstala nejistota, zda se ekonomice bude dařit i nadále¹³.

Výrazně rostly výdaje na oděvy a obuv a kulturu a rekreaci.

Věcné členění výdajů na konečnou spotřebu rovněž ukazuje, že domácnosti svou rostoucí kupní sílu směřovaly zejména na zbytné zboží, které nepředstavovalo dlouhodobější zátěž pro jejich rozpočet. Platilo to pro výdaje na odívání a obuv, které loni reálně vzrostly o 8,5 % (5,3 % v roce 2018). Zrychlila rovněž dynamika výdajů na bytové vybavení (7,1 %, zejména přístroje a spotřebiče, kuchyňské potřeby, náradí a podobně, méně pak nábytek). Nejvíce od roku 1996 se reálně zvýšily výdaje na rekreaci, kulturu a sport (8,1 %, posílení proběhlo napříč celou spotřební kategorií, nejvíce zrychlil nákup zařízení a vybavení pro audio-video a dále rekreačních a kulturních služeb). Silný byl nárůst výdajů na pošty a telekomunikace (7,5 %), zejména pod vlivem posílení výdajů na poštovní služby. Po dvou slabších letech loni posílila i spotřeba potravin a nealkoholických nápojů (4,5 %, silně nadprůměrný přírůstek). Nejvíce za posledních deset let se zvýšily výdaje na zdraví (8,4 %) a vzdělávání (6,3 %).

Klesly výdaje na koupi osobních dopravních prostředků.

Mírně reálně klesly výdaje na bydlení, vodu, energie a paliva (–0,2 %). V loňském roce se v této kategorii plošně zvyšovaly ceny – nájemné i ceny elektřiny a energií. Domácnosti reálně snížily svou spotřebu elektřiny, tepla, plynu a paliv o 2,1 %. Reálně o 1,3 % klesly také výdaje na nájemné z bytu. Výrazně rostla jen běžná údržba a opravy bytu (11,0 %). Po šesti letech růstu se do reálného poklesu dostaly i výdaje na dopravu (–0,1 %). Zde šlo zejména o propad nákupů osobních dopravních prostředků o 3,0 % (největší zaznamenaný pokles v celé časové řadě). Naopak výdaje na jejich provoz se zvýšily o 2,2 %.

Investiční aktivita domácností se loni zvýšila. Rostla i míra investic.

Výdaje domácností na tvorbu hrubého fixního kapitálu loni dosáhly 285,5 mld. korun a meziročně se zvýšily o 26,8 mld. Nominální přírůstek byl tak oproti roku 2018 zhruba poloviční. Míra investic¹⁴ domácností dosáhla loni 9,4 % a meziročně se zvýšila o 0,4 p. b. Nad 10% hranicí tak byla míra investic naposledy v roce 2010. Podíl disponibilního příjmu, který domácnosti investují, se tak nedostal k předkrizovým hodnotám ani po několika příjmově bohatších letech.

Spotřeba domácností v EU se loni zvýšila o 1,6 %.

Celkový reálný růst výdajů na konečnou spotřebu v EU¹⁵ loni dosáhl 1,6 % a oproti předchozímu roku se snížil jen nepatrně. Ve všech zemích EU spotřeba domácností rostla. Mezi státy s nejrychlejším tempem růstu se umístily zejména členské státy, které vstoupily po roce 2000. Ty na předních místech v dynamice setrvávají již více než pět let. Spotřeba domácností společně s investiční aktivitou podpořenou dotacemi tak přispívala k jejich konvergenci ke starším členům EU. Nejvíce narostla spotřeba domácností v Rumunsku (6,0 %), Bulharsku (5,8 %) a Maďarsku (5,0 %). To se projevuje i na individuální spotřebě očištěné o vliv cenové hladiny – Rumunsko se loni posunulo ze 75 % na 79 % průměru EU (v roce 2015 bylo Rumunsko na 60 %, Česku trval posun z 80 % na současných 85 % tři roky). Pod 1% hranicí byl přírůstek spotřeby v Itálii (0,4 %), Řecku (0,8 %) a Finsku (0,9 %).

¹³ Konjunkturální průzkumy ukazují pokles důvěry spotřebitelů již od druhé poloviny roku 2018. Srovnání s vývojem maloobchodních tržeb pak tento sentiment domácností potvrzuje – zatímco obchod s motorovými vozidly loni spíše stagnoval, růst tržeb podporovaly výrobky pro domácnost, výrobky pro kulturu a rekreaci, počítačové a komunikační zařízení a podobně. Spotřebitelé tak své prostředky směřovali do služeb a jen části trvanlivého zboží.

¹⁴ Míra investic domácností je definována jako podíl hrubé tvorby fixního kapitálu k hrubému disponibilnímu důchodu se zahrnutím úpravy o čistý podíl domácností na rezervách penzijních fondů (P.51g/B.6g+D.8).

¹⁵ EU – 27 států bez Velké Británie.